

Постукай у моє вікно

Анатолій Костецький

Анатолій Костецький
ПОСТУКАЙ У МОЄ ВІКНО
Повість

Справжній художник — це завжди особистість. А особистість ще нікому не вдавалося затиснути в рамки звичних уявлень про творчі можливості людини, як би широко ми ці рамки не розсували. Мабуть, саме цим і цікаве для нас мистецтво, література — новими відкриттями, непередбаченістю зустрічі.

Анатолій Костецький прийшов у літературу як оригінальний і дуже цікавий поет. Одна за одною вийшли у світ його збірки віршів для дітей "Джміль про сонечко гуде", "А метеликам — весело", "Весняні дарунки", "Все про мене", "Лист до птахів" та багато інших. Всі вони швидко розійшлися по громадських і домашніх бібліотеках, школах і дитячих садках. Та авторів цього виявилось замало.

З часом, не зраджуючи поезії, він почав шукати нових стежок до читацьких домівок. І виявилось, що А. Костецький ще й дуже своєрідний прозаїк — зі своїми інтонаціями, доброю іронією й шанобливим ставленням до світу дитинства. До нашої збірки ми включили одну з перших його повістей, видрукованих свого часу на сторінках журналу "Піонерія" — вона називається "Постукай у моє вікно". Та юним читачам, напевне ж, добре відомі й інші прозові твори автора: і "Суперклеї Христові Тютькіна, або Вас викрито — здавайтесь", і "Мінімакс кишеньковий дракон", за який письменникові було присуджено премію імені Миколи Трублаїні 1986 року.

Окрім того, Анатолій Костецький серйозно займається історією радянської дитячої літератури, видавничою та перекладацькою діяльністю, і, звичайно ж, працює над новими творами. Якими вони будуть? Одне можна сказати напевне: цікавими.

Коли вдома нікого нема...

Найгірше для мене — вчити вірші напам'ять. Вони чомусь не вчаться. Шепочу собі під ніс, до підручника зазираю, силкуюся запам'ятати, а в голові — хоч би що!.. Правда, інколи вірші самі запам'ятовуються, треба тільки раз або два прочитати. Але таке буває рідко.

От і зараз нам загадали вчити. За вікном сіється колючий осінній дощ. Ні у двір вийти, ні в гості до Славка зайти — сиджу на кухні та вчу.

Вдома нікого нема. Тато на зборах у своєму НДІ: це інститут такий, науково-дослідний. Мама ввечері працює. Вона в мене вчителька, викладає мову й літературу у вечірній школі, робітникам. Вони вдень працюють і можуть учитися лиш вечорами. Тому для них і школу таку зробили — вечірню.

Тільки б ви знали, як важко бути сином учительки! Кращої мами, ніж моя, не знайти, це правда. Але чого б їй не бути, приміром, ткалею, як мама Славка, чи кондуктором, як Сергієва? Не щастить — та й годі!

Отож удома зараз нікого. Мама, якби прийшла, відразу почала б мене перевіряти. А я нічого ще не вивчив. Хочу, а не вчиться...

Взагалі я люблю сам лишатися — роби що хочеш! Можна посидіти на балконі чи у двір вийти. Але в такий дощ не погуляєш! От і сиджу на кухні, бо нічого мені й не хочеться. Хіба що Сетона-Томпсона перечитати...

Мама каже: я зовсім очманів од своїх звірів, тільки про них і читаю, а про підручники геть забув. Навіть ховає мої улюблені книжки. Але за мене вступається тато. Він зоолог, вивчає птахів і звірів і книжки мені сам купує. "Хай читає, — каже тато. — Це ти просто заздриш, що він обрав мій шлях, а не твій". Тут мама, звісно, не стримується — їй, по-моєму, справді прикро — і починається...

Тоді я вмикаю телевізор і сідаю перед екраном. Це відразу припиняє суперечку. "Ось, — киває на мене тато, — результат твоєї системи. Хай краще телевізором очі псує, ніж читає хорошу книгу!" Телевізор найболючіша мамина проблема. Вона одразу віддає мені книжку й вимикає телевізор.

По правді, так я й сам не дуже люблю його: що там хорошого? Хіба "У світі тварин" або "Клуб кіноподорожей". Ну, ще мультики — і все! Та й дивитися нецікаво: екран маленький. Все чорно-біле, навіть губи у дикторки — чорні, а не червоні! От у Славка телевізор кольоровий, я футбол дивлюсь у нього. Так що вам сказати? Теж не дуже. Хіба ж то колір? Інша річ — кіно...

Ну ось, будь ласка! Знов мої думки не туди побігли. А мені вчити треба!

О, що це? Наче в шибку стукають? Мабуть, здалося. Так, здалося. До нас не постукаєш: ми живемо аж на восьмому поверсі!

Ех і красаота в нашому вікні! Весь правий берег Дніпра — мов на долоні: Палац піонерів, лавра, пам'ятник. Невідомому солдату. А восени, коли дерева колір міняють, здається, ніби хтось Київ пофарбував. А кажуть: "Русанівка — не дуже..." Так тітка мамина каже. Вона сама на Печерську живе. А я вам скажу — дуже! Ще й як — дуже! Вона просто заздрить, бо з її вікна нічого не побачиш. От я зі свого бачу її будинок, а вона мій — ні, бо живе на якомусь там другому поверсі...

О! Здається, хтось таки стукає! Але хто? Може, злодій? Та він, мабуть, не стукав би... Піду гляну, це в кімнаті батьків. Ось тільки мамину качалку для тіста прихоплю.

І я сміливо рушив до кімнати батьків. На мить зупинився, набрав повні груди повітря і рвучко розчинив двері.

— Руки вгору! — щосили заволав я. — Стій, бо бачу! — гукнув у темряву — і збрехав. Нікого я не бачив, бо в кімнаті нікого не було. Я обережно підкрався до вікна,

зиркнув у шибку, а там!.. Що я там побачив — ніхто й не вгадав би.

На підвіконні, з другого боку шибки, сиділо намокле, скуйовджене граченя! Сиділо й позирало на мене сумним блискучим оком. "Ну й дива, найсправжнісіньке граченя!" — подумав я, бо впізнав його відразу. Та й ви б, напевне, упізнали, коли б прочитали стільки книг про птахів.

Я довго не думав, що робити. Я відчинив тихенько вікно, щоб не сполохати птаха, і став за дверима. Граченя зазирнуло в кімнату — і сміливо стрибнуло всередину. Тієї ж миті я вискочив зі своєї схованки і клацнув вікном. Все! Тепер не втече!..

А граченя й не думало тікати. Воно обтрусило пір'я і почало роздивлятись навколо. Мене граченя не злякалось анітрохи. Навіть спустилося на підлогу та дзьобнуло в капець, ніби знайомилось.

От так історія! Схочеш — не вигадась: граченя само прилетіло до мене, ще й у шибку постукало! Птах, а знає, де йому раді.

"Але що скажуть мама й тато? — подумав я. — Тато зрадіє, а мама?.. Адже вирішує все вона. Що ж скаже мама?!"

Як буде завтра?

Спати я не ліг, а сидів на кухні й чекав маму й тата.

Вони прийшли об одинадцятій. Тато завжди зустрічає маму після роботи, і вони приходять разом, коли я вже сплю. Тож зрозуміло тільки-но вони побачили, що я не в ліжку, як мама строго мовила:

— Це що таке?

І в цю ж мить помітила граченя.

— А це — що?! — зовсім іншим тоном повторила мама, не зводячи погляду з граченяти, котре сиділо переді мною на столі та спокійно дзьобало кашу з моєї тарілки.

— Невже ти не знаєш? — сказав здивовано тато. — Це грак звичайний, або по латині — корвус фругілегус. — і, поки мама не отямилась, додав: — Поширений в Європі та Північній Азії. Знищує гризунів, комах...

— І кашу нашої дитини! — перебила його мама, але вже більш привітно.

Чесно кажучи, я терпіти не можу, коли мене дитиною називають. Яка я дитина, коли в третій клас ходжу? Але зараз сперечатися з мамою не став, бо чудово розумів: доля граченяти в її руках.

— Звідки воно? — кивнула мама на птаха. І я все розповів...

Мама дослухала мене, вихопила тарілку з-під носа граченяти й зігнала його на підлогу. Потім витерла стіл і сказала:

— Щоб завтра цього "фругілегуса", чи як там його, в нашому домі не було. Все!..

Ох, це мамине "все"! Я добре знав із власного досвіду: коли мама сказала "все!", проси не проси, нічого не буде. Своім "усе" мама поставила крапку, коли я благав купити папугу. Цим же словом кінчились і мої спроби умовити маму поселити в нас бездомного собаку. Багато що кінчалось цим словом. Як кінчалось? Будь ласка! Папуга й досі живе в "Зоомагазині" та зносить усякі знущання відвідувачів. Собака? Хтозна, де він тепер тиняється, бідолашний... А за папугою та собакою розтанули мрії про ключку,

новий велосипед і спінінг. Я розумію: "вчителька й молодший науковий співробітник — не мільйонери", як любить повторювати мама, і не можуть задовольняти всі примхи сина. Але ж хоч інколи, хоч раз на місяць... Де там! Не везе мені, й годі!..

— Ось, хай ночує, — обірвала мої думки мама й дала мені величезну картонну коробку з-під нашого телевізора.

— Сподіваюсь, воно звідси не вилізе й не здійме серед ночі галасу? — додала мама й пішла до себе.

Тато винувато поплескав мене по спині, підморгнув мені та пішов за мамою.

А я взяв грачενя, яке вже не тікало від мене, і посадив у коробку.

Нова домівка йому сподобалась. Грачєня оглянуло коробку, пострибало з кутка в куток, настовбурчило пір'я й заснуло.

Щє хвилин п'ять я стояв над ним і розглядав його чорне, ніби металеве пір'я, що м'яко виблискувало при світлі. Мені раптом закортіло погладити його. Я нахилився над коробкою і ледь-ледь, щоб не збудити птаха, торкнув його крило. Грачєня розплющило одне око, сонно глянуло на мене, хитнуло головою, наче казало "на добраніч!", і знов заснуло. Тоді я вимкнув світло на кухні, побажав доброї ночі батькам і теж пішов спати.

Ліжко того вечора було чогось незручним. Я довго лежав і думав, як же зробити, щоб грачєня зосталось у мене, але нічого придумати не зміг.

Записка від мами

Ранок видався веселим і сонячним, але я не зрадів цьому. Коли б ішов дощ, грачєня лишилось би в нас, а так...

Я встав і поспішив на кухню, до коробки. З неї чувся стукіт. Певне, грачєня вже прокинулось і стрибало по своїй домівці. Я зазирнув у коробку й побачив його, веселого й іще чорнішого, аніж учора. Перед ним стояла тарілка з кашею. Видно було, що грачєня вже поснідало: по всій коробці валялися крихти.

— Привіт! — сказав я грачєняти.

— Кр-ри-и! — відповіло воно раптом і радісно замахало крилами.

І тут я побачив, що з крилами в нього не все гаразд! Я витяг його з коробки й уважно роздивився. Так і є. Крила йому хтось підрізав. А це означало одне: у грачєнати вже є х_а_з_я_ї_н!

Годі й казати, як я засмутився. Тепер не лишалося надії, що грачєня буде моїм. Я пустив його на підлогу, а сам пішов до ванної, умився, вдягся, прибрав ліжко та повернувся до кухні — снідати.

Вдома знов нікого не було...

Як мені це надокучало! Майже ніколи не буває вдома батьків, — такі вони зайняті. Навіть ні з ким поговорити, коли тобі сумно. Не піду ж я до Славка о сьомій ранку! От і сиди собі й сумуй... Тато йде на роботу, коли я ще сплю, бо їхати йому далеко, з двома пересадками автобус і метро. А мама вранці завжди кудись біжить — то в магазин, то на базар, то ще кудись. А сьогодні пішла до перукарні чергу займати. В неї вечір у школі, й вона мусить бути красивою... Мама в мене й так завжди красива, та їй чомусь обов'язково знадобилася ще й зачіска!

Я звик, що, коли вранці нема нікого, мама лишає записку. Ось, до речі, й вона! Ану, погляну...

"ПЕРШЕ: не забудь прибрати ліжко".

Ну от, знов про ліжко! Завжди мама нагадує, хоч я й сам пам'ятаю... Що ж там далі? Ага!..

"ДРУГЕ: пий молоко з дитячим сирком".

Звісно, сирок! Можна було й не писати...

"ТРЕТЄ: не забудь закрити холодильник і замикай двері на обидва замки!"

Щоразу — "обидва замки", наче їх десять! Що там іще?

"ЧЕТВЕРТЕ: будь о третій вдома — є важлива розмова".

Буду, куди ж я дінусь! Хіба що зі Славком пройшлися б, так у нього тренування, він з першого класу гімнастикою займається. Ну от, ніби останнє!..

"П'ЯТЕ: ми з татом учора вирішили — грачєня залишається в нас".

Мені аж дух перехопило! Я труснув головою і перечитав останні слова. Так, я не помилився! Ось, будь ласка, чорним по білому:

"ГРАЧЄНЯ ЗАЛИШАЄТЬСЯ В НАС"!

Я підскочив трохи не до стелі й заверещав:

— Ура! Хай живе мама! Хай живе тато! Ура-а-а! Воно — моє, моє, моє!..

Мабуть, я своїм вереском налякав бідолашного птаха, бо грачєня зойкнуло та з розгону чкурнуло в коробку, забилося у куток і навіть не ворушилось.

Я потанцював навколо столу, ще тричі вигукнув "ура!" мамі й татові й витяг переляканого птаха з його схованки.

— Ти уявляєш, як тобі пощастило! — почав було я, та зразу ж виправився. — Ой, вибач! Не тобі, а н_а_м, нам з тобою! Тепер ти м_і_й, а я — т_в_і_й назавжди! Розумієш, на-зав-жди!..

І я мало не заплакав од щастя, але вчасно згадав: мужчина я чи не мужчина, як любив говорити тато, — і лише цмокнув грачєня в крило. А воно, моє любе, моє хороше, дзьобнуло на radoщах мене просто в плече. І зовсім не боляче, от аніскілечки не боляче, а по-дружньому, по-рідному!

Звичайно, дитячий сирок я проковтнув за півхвилини, і він здався мені таким солодким, як ніколи. Тут я поглянув на годинника — і вчасно! Була вже восьма. Я хутко зібрав портфель, попрощався з грачєням, зачинив двері на о_б_и_д_в_а замки й поспішив до школи.

На вулиці я раптом пригадав, що не вивчив заданого вірша, а Тетяна Микитівна може викликати мене. Я на ходу витяг підручник, щоб завчити хоч рядок. Портфель я затис під пахвою, розгорнув книгу на потрібній сторінці й прочитав:

Поздняя осень.

Грачи улетели...

Ну й дива, так це ж про граків! Я кілька разів пробіг очима сторінку, й вірш сам собою запам'ятався. І так міцно, що я не сумнівався: розбуди мене серед ночі та спитай — зразу ж його прочитаю!

До класу я влетів разом із дзвоником.

Захеканий, привітався зі Славком і важко бухнувся на лаву.

— Ну що, вивчив? — замість вітання поцікавився Славко.

— Ще й як! — гордо відповів я. — Навіть повторювати не буду.

— Тоді підніми руку, я не встиг, — прошепотів Славко мені на вухо, бо до класу вже заходила Тетяна Микитівна.

Все обійшлося якнайкраще! Таки щастя на світі є! В цьому я нарешті переконався. По-перше, мама й тато лишили грачення. По-друге, п'ятірка за вірш теж чогось варта. І по-третє, я врятував Славка. Отримай він двійку — і тренер не пустив би його на гімнастику, поки не виправить. А Славко ж без гімнастики — як риба без води!..

Гарно йти додому, коли тебе чекають! Навіть черевики виспівують, а перехожі всміхаються тобі, як давньому знайомому. Красота, коли в тебе хтось є, кому ти потрібен!

Зрозуміло, перш за все я потрібен татові й мамі. Та одне — бути потрібним батькам і зовсім інше — граченяті. Мамі й татові я потрібен, бо я їхній син... А граченяті — щоб я п_і_к_л_у_в_а_в_с_я про нього. А це здорово, коли тобі є про кого п_і_к_л_у_в_а_т_и_с_ь!

Я припустив дужче й уже за кілька хвилин був коло дому. Тільки тут я згадав, що у граченяти вже є хазяїн, і мені стало кепсько. Я уявив, що хазяїн відшукався та забрав грачення. І коли я зайду в квартиру, на кухні стоятиме порожня коробка з-під телевізора.

Наляканий цими думками, я забув про ліфт і майже злетів на восьмий поверх.

Важко писати об'яви!

— За тобою що, вовки женуться? — спитала мама, відкриваючи мені двері. — У тебе ж є ключі. Чи ти загубив їх?

Ні, не загубив, а просто забув про них.

— Де в_о_н_о?! — гукнув я.

— Хто "воно"? — здивувалася мама. — Грачення!

— Де ж йому бути: сидить і кашу наминає, — посміхнулась мама, коли зрозуміла причину мого хвилювання. — Мий руки та сідай обідати. Заразом поговоримо, бо я скоро йду.

Я вимив руки, плеснув холодною водою в обличчя — так розпашівся! і поспішив до мами.

— Бач, куди вилізло! — кивнула мама на карниз. Я глянув на вікно й побачив, що грачення сидить під самісінькою стелею і спокійно чистить своє чорне, аж металеве, пір'я.

— Привіт! — гукнув я до нього.

Грачення кинуло чиститись, повело на мене оком і радісно зойкнуло:

— Кр-ри-и!

На його мові це, мабуть, означало: "Привіт! Я за тобою скучило".

— Якщо воно так галасуватиме, — невдоволено зауважила мама, — ми всі

поглухнемо.

— Мамочко, — запевнив я, — це воно просто за мною скучило. А насправді воно дуже спокійне!

— Сідай, борщ охолоне, — перебила мама й сіла навпроти мене. Отже, — почала вона урочисто, — ми з татом вирішили...

— Мамочко, люба! — вигукнув я, та мама обірвала мій запал:

— Я не скінчила! Так от, ми його лишаєм, але при одній умові: доглядатимеш його ти сам...

Я знов одкрив рота — запевнити, що кращої умови й не придумати, але мама строго підняла палець, і я став слухати далі.

— ... І, звичайно, щоб це не позначалось на уроках. Одне зауваження — і...

— Жодного! — не втерпів-таки я. — Жодного зауваження від сьогодні! Зараз побачиш...

Я вискочив із-за столу й вибіг у коридор, де стояв мій портфель.

— Як ти гадаєш, мамо, що це? — гордо простягнув я мамі щоденника.

— Ой! — тільки й сказала мама, наче не вірила очам своїм. П'ятірка! З літератури! Дай я тебе поцілую, дитинко!

Знов — "дитинка"! Але я вдавав, ніби не чув, і повис у мами на шії.

— Отже, домовились, — сказала мама, коли нарешті звільнилась од моїх обіймів. — і щоб ми з татом не нагадували про твої обов'язки. Ти відповідаєш за життя птаха. Не забувай про це. Все!

Яке хороше слово — "все"! Кращого я, мабуть, і не чув. Зрозуміло, я доглядатиму його, бо знаю, що п_о_т_р_і_б_е_н граченяті! От тільки крила... Сказати мамі чи ні?

— Мам, — нерішуче почав я, бо мама вже стояла перед дзеркалом, а в такі хвилини її краще не турбувати, — послухай, будь ласка!

— Хіба ми не домовились? — озирнулась мама.

— Так, але, знаєш, у граченяти... крила підрізані.

— То що? — не зрозуміла мама.

— А те, що воно в_ж_е_ч_и_є_с_ь!

— Справді, — здивувалась мама. — Як я не помітила?! Значить, воно від когось утекло. Що ж, доведеться повернути. Звичайно, коли хазяїн відшукається. А ти зроби ось що... — Мама на мить задумалась і закінчила: — Напиши об'яву та повісь на парадні двері. З такими крилами здалеку не прилетиш. Отже, коли в нього хтось є, то він живе в нашому будинку. Все!..

Мама, як завжди, мала рацію!

Я поплентав до своєї кімнати, взяв ручку, аркуш паперу і сів писати об'яву.

Писав я майже годину. Треба було добряче помізкувати, щоб вийшло якнайкраще, без помилок. Врешті-решт я написав таке: -----

Об'ява

Товариші громадяни! Від кого в_т_е_к_л_о граченя, просимо звертатися до кв. № 50 (8-й поверх), телефон: 263-11-57. Спитати Почепцова Юрка. Дякую за увагу! -----

-----

Здається, вийшло непогано. Все на місці, як у школі вчили. Навіть поверх назвав, щоб не шукали довго (краще б зовсім не шукали!). Та над усе мені подобалось: "... від кого в_т_е_к_л_о граčenja...". Слово "втекло" я навмисно підкреслив. Може, хазяїну стане соромно, що граčenja від нього в_т_е_к_л_о, і він за ним не прийде. Адже з дому тікають, коли там страшенно погано!..

Я знов переглянув об'яву й пішов чіпляти її.

Прийде чи ні?

День сьогодні видався по-літньому теплий, хоч був листопад. Перед будинком сиділи на сонці бабусі й дідусі та про щось гомоніли.

А неподалік, на майданчику, зібралося все наше товариство.

Бачите пузання? Це Вітько з першого під'їзду. В нього є величезний бульдог. Він хоч і товстий, а дуже хороший. Хто? Звичайно, Вітько, а не бульдог!..

А той довготелесий, худенький — Сергій, наш "голова"! Він завжди щось вигадує. Приміром, наловити дві тисячі горобців, зв'язати докупи й літати на них. Або збудувати машину, яка б усе на світі змішувала. Ми поцікавились — навіщо, — так Сергій образився і три дні не розмовляв з нами... А на четвертий запропонував нам випити по три тисячі триста тридцять сім склянок газованої води, щоб стати від газу легкими, як аеростати. Він усе розрахував, крім одного — куди в нас влізе стільки води?.. А нині Сергій розмірковує, скільки потрібно кротів, щоб замінити машини для риття метро. Уявляєте, красаота яка?! Наказав кротам: "Рийте ось тут!" — і сиди собі посвистуй. А на зекономлені гроші, частину яких; звичайно, дадуть Сергію, ми купимо справжню футбольну форму для кожного. Он як!..

А гляньте на того білявого, у в'язаній шапочці. Він на драбині донизу головою висить! Точно, це мій Славко. Ми з ним за одною партою сидимо.

Ну от, наче всі...

Ой ні, пробачте! Он, за гіркою, бачите — кіски стирчать? Помітили? Це — наша Вітуня! Ну й що, коли дівча? Зате — яке! Таку пошукати... Ми всі горою за неї, бо вона серед нас найменша. Та й мами в неї нема. Кажуть, кудись поїхала. Ми-то знаємо, в чому річ, але їй не кажемо: ще мала, не зрозуміє... Зате тато в неї — ого-го! Нас усіх запросто підняти може. А вміє геть усе. Йому шпаківню зробити чи велосипед полагодити — раз чхнути!

Отаке наше "товариство"! А коли хтось до Вітуні не так, матиме справу з нами всіма. І, звичайно, з Вітьковим бульдогом!

Я причепив об'яву й підійшов до хлопців, яким досі нічого не казав про граčenja, бо не знав, як воно буде...

— Що ти ладнав там? — поцікавився Сергій.

— Об'яву... — сумно промовив я.

— "Міняю книжки на хом'яка!" — засміявся Вітько. То він так жартував. Хлопці завжди жартують з мене, бо знають, що я давно мрію про когось живого.

— Майже вгадав! — відповів я Вітькові. — Це об'ява про граčenja.

— Пресиш граків поділитися хоч одне́ньким з тобою? — єхидно поспитав Вітько, та побачив, що я навіть не посміхнувся, і враз посерйознішав: — Що там у тебе? Кажи!

Хлопці посідали круг мене, і я розповів їм все-все...

— Ну й ну! — проказав Сергій. — Треба щось придумати.

Він підвівся й почав ходити майданчиком. По його обличчю можна було здогадатися, що він думає дуже старанно. Раптом він зупинився:

— Ось що! Ти, Юрко, йди додому і нікуди не виходь. А ми гайнемо по квартирах. По-моєму, в нашому будинку ніколи граків не було, але треба перевірити.

— Тримайся! — кинув Славко. — Гайда, хлопці!

І вони гуртом помчали до першого парадного, а я поплентався додому — чекати: прийде хазяїн чи ні...

Візит незнайомця

— Нещасливі ми з тобою, — казав я граченяті, сидячи на своєму улюбленому місці за кухонним столом, — зовсім-зовсім нещасні. Чому ти не прилетіло до мене просто так? Невже треба було від когось тікати?

Граченя, похнюплене й сумне, сиділо на плиті й косило на мене блискучим оком, ніби теж розуміло, в якій ми скруті.

— Тепер чекай невідомо чого, — вів я далі, — а мені на завтра вчити — ого-го! Ти посидь нищечком, а я-за уроки. Коли справа є, час іде швидко.

Я розклав на столі підручники й засів за уроки. Граченя перестрибнуло на стіл, потім — на моє плече, умостилося там і затихло.

Коли я скінчив останню задачу, хтось подзвонив. Я рвучко підскочив, та за мить спинився.

"А може, не відчиняти? — майнула думка. — Може, вдати, що нікого нема?"

— Кр-ри-а! Кр-ри-а! — заголосило раптом граченя, та так голосно, що за дверима точно почули.

— Ех ти! — кинув я граченяті й пішов до дверей...

На порозі стояло... наше товариство!

— Ну як? — майже крикнув я.

— Люкс! — відповів Сергій, мов інакше й не могло бути.

— Отже воно — м_о_є?! — не повірив я.

— Не твоє, а н_а_ш_е! — виправив мене Вітько. — Ми в_с_і хвилювалися.

Я нічого не мав проти.

— Ну добре, наше, — погодився я.

— Давай показуй нашого, — скомандував Славко, — годі його ховати.

— Так, покажи, будь ласка, — попросила й Вітуня. І я повів усіх до кухні...

— Ой, чорняве яке! — зраділа Вітуня, коли побачила граченя. — А гарненьке ж! Ціп-ціп-ціп! — простягла вона долоньку до граченяті, що сиділо на карнизі й позирало з острахом на багатоголосе товариство.

У відповідь ми так зареготали, що в шафі задзеленчав посуд. А граченя так і пурхнуло до своєї рятівної коробки.

— Ач, яке спритне! — оцінив Славко його карколомний стрибок.

— О, дає! — захоплено вигукнув Вітько.

А ми засміялися ще дужче, бо не зрозуміли, чи це він про стрибок граченяти, чи про Вітуніне "ціп-ціп".

— Годі вам! — припинив наші веселощі Сергій. — Птаха лякаєте... А ти не слухай, Вітуню, вони й самі не знають, як його кликати. Навіть він! — і Сергій показав на мене.

Він мав рацію: я таки не знав.

— А я знаю! — похвалився Вітько. — Його треба кликати на ім'я.

— Молодець, хлопчику! На цукерку, — пожартував Сергій. — Тільки в нього, здається, нема імені...

І знов Сергій не помилився, бо я досі не здогадався назвати граченя, хоч і знав, що без імені — не життя. Справді, як його кликати: "Гей, ти! Ходи сюди!"? Ну й ну...

Оскільки я мовчав, хлопці зрозуміли: Сергій мав рацію.

— А давайте, — зраділа Вітуня, — зараз же дамо йому ім'я!

Це нам сподобалось. Ми трохи погаласували й домовились: напишемо на папірцях імена для граченяти, а Вітуня тягнутиме. Що витягне — те й буде.

Я приніс олівці й папір — і почалося...

Славко сів на підвіконня, втупив очі в стелю й зашепотів щось нечутне.

Сергій походжав із кутка в куток, і його обличчя було рішучим і суворим.

Вітуня одчайдушне смоктала за столом свого олівця, наче хотіла щось висмоктати з нього.

Лиш Вітько настрочив одразу та вкинув папірця в каструлю.

Я участі в конкурсі не брав, бо згоден був на все — аби граченя лишалось моїм! Та й до вигадки я не дуже...

Нарешті всі повкидали папірці в каструлю. Я перемішав їх, і Вітуня потягла.

— "Бу-це-фал"! — здивовано прочитала вона.

— Що, що?! — перепитав Сергій.

— Буцефал, ось що! — відказав замість Вітуні Славко, бо це був його папірець.

— Сам ти Буцефал! — засміявся Сергій. — Ти хоч знаєш, що воно таке — Буцефал?

— Так зовуть мого хом'яка.

— "Хом'яка"! — знов засміявся Сергій. — Так звали коня Олександра Македонського. Чи, може, ти не чув, хто такий Македонський?

— Це його дядя! — устряв Вітько.

— А ти — "тьотя", — образився Славко. — Чи не все одно, хто такий Буцефал! Красиво — і все. А ви просто заздрите, що самі такого не придумали. І він одвернувся до вікна.

— Ну подумай сам, — підійшов до Славка Сергій, — хіба можна рівняти хом'яка з птахом?

— А чому ні! — обізвалась Вітуня. — От мого кота звать Вася, як і Славкового тата. Ну й що ж тут поганого?

Ми ледь не задихнулися від сміху. А Славко повернувся до Вітуні, зблиснув очима,

та... лиш махнув рукою:

— Сама ти Вася! Ну добре, тягни ще. Вітуня дістала другого папірця і прочитала:

— "Гри-ня"!

— Ну як? — захвилювався Вітько, і ми зрозуміли, що це його папірець.

— Наче непогано, — розважливо мовив Сергій і повторив: — Гри-ня...

Я хотів заперечити, що це надто просто для грака, та з коробки раптом залунало:

— Кр-ри-а! Кр-ри-а!

Здавалось, граčenja повторює: "Кр-ри-а!" — "Гриня!"

— Ось і йому подобається! — зрадів Вітько. Це мене переконало.

— Згода! — сказав я. — Хто за? Проти? Одноголосно! І ми всі пораділи, що так легко вирішили цю складну проблему — дати грачению ім'я.

— А як тобі спало на думку назвати його Гринею? — поцікавився я у Вітька.

— Дуже просто. Коли ми дзвонили до тебе, я почув, як воно кричить, то відразу й подумав: дуже схоже на "Гриню".

Я забув вам сказати, що наш Вітько — поет. Він завжди щось римує або шукає однакові слова, приміром — чайник-чайка-чашка або ще якимось... Правда, нам Вітько свої вірші не читає. І ось чому. Колись, тільки-но ми переїхали до нашого будинку й познайомились, він вибіг у двір і спитав:

— Хочете, вірші вам почитаю? Сам склав!

— Давай, — не дуже щиро зраділи ми, бо якраз обговорювали останню перемогу київського "Динамо".

Вітько здерся на гойдалку, змахнув невідомо навіщо рукою і почав:

Світило сонце, птах співав,

а я додому крокував.

Аж раптом із-за рогу

з гучним веселим "гав!"

рудий і клишоногий

з'явився пес і став.

— Привіт, кудлатохвостий!

я привітався з ним.

Ходім до мене в гості,

ти, певне, зголоднів?

Я дам тобі варення,

цукерок повну жменю,

солодку скибку дині.

Ну що, рудий, ходімо?

Та пес у гості не схотів,

дослухав пес мене — і втік...

"Тим гірше для рудого!"

подумав я про нього,

подумав — і покрокував.

А наді мною птах співав.

Що тут почалось — не уявляєте! Ми схопилися за животи й попадали на землю, бо сміх просто Душив нас.

— Ну як? — поцікавився Вітько.

— Вищий клас! — гикнув Славко.

— Карл-сон-чик наш! — продекламував Сергій, і ми ще дужче розреготалися.

Тут Вітько зрозумів, що сміємося ми не з віршів, а з нього, товстого й червонощогого, мов дівчисько. Він схлипнув і кинувся геть. За кілька днів ми помирилися, але віршів своїх Вітько нам більше не читає.

"Нічого, — думав я, — аби не кидав писати. Стане колись всесвітньовідомим, і ми згадаємо, як чули його перший виступ!"

Такий він, наш Вітько! Тож ясно, що придумати якесь там ім'я — для нього пусте!

Нарешті всі надивилися на Гриню досхочу й почали збиратись додому. Аж тут подзвонили в двері. Я попросив хлопців зачекати й побіг відкрити.

За дверима стояв незнайомиць. Під пахвою в нього був чорний облізлий портфель, а на голові сидів чудернацький зелений капелюх.

— Здрастуйте, молодий чоловіче! — якимось надто ввічливо привітався він. — Це ви — Юрко Почепцов?

— Так, — відповів я.

— І це ви повісили об'яву?

— Яку... об'яву? — почав я, та раптом усе зрозумів. "Він! Хазяїн Грині!..." — подумав я, і в грудях мені похололо...

Скажи "привіт!"

— Може, запросите мене до квартири, чи так через поріг і розмовлятимем? — порушив тишу незнайомиць.

— Вибачте! — знітився я. — Заходьте, будь ласка.

— А це що за збори? — поцікавився він, коли побачив хлопців.

— Ніякі не збори! — заперечив я. — Ми просто так... Ви проходите на кухню, воно там.

— Що — "воно"? — здивувався незнайомиць.

— Не "що", а "хто"! — поправила його Вітуня. — Бо воно живе.

— Звісно, "хто"! — сказав я. — Ваш Гриня.

— Пробачте, але я не дуже розумію, про якого Гриню ви говорите. Нема в мене ніяких Гринь!

— Як нема?! — здивувався тепер Сергій. — А ваше грачення?

— А, так ви про грачення! — нарешті зрозумів незнайомиць. — Так би й казали, а то "воно", "Гриня"! А ви чому, власне, вирішили, що воно моє? Ви знаєте, хто я?

— Звичайно, знаємо! — відповів Славко. — Ви його хазяїн.

"Поганий хазяїн!" — подумав я, та змовчав.

— От і не вгадали! — посміхнувся незнайомиць. — Я — ваш новий кербуд! Хе-хе...

— Ви... правду кажете? — не повірила Вітуня.

— Дівчинко! — суворо обірвав її кербуд. — Запам'ятай: Зіновій Всеволодович Панько, тобто я, завжди каже правду!

— Вибачте нас, Зіновію Всеволодовичу! — загомоніли відразу всі. Ми теє... ну, ми того...

— Я бачу, що ви "теє" і трохи, мабуть, "того", але, — і він подивився на мене, — запам'ятайте раз і назавжди, громадянине Почепцов: ніяких об'яв без мого дозволу вивішувати не можна! В нашому будинку, який бореться за звання найкращого в районі, біля першого парадного є спеціальна дошка для об'яв та оголошень. Двері — не для цього! Ясно?

— Ясно! — відповіли ми як один.

— Тоді бувайте і про це не забувайте! — заговорив раптом віршами кербуд і сам здивувався. — Ти ба, поет!.. Ну добре, пішов. А об'явочку зніміть, "товариші громадяни"!

— Здається, в_с_е! — сказав Славко, і ми полегшено зітхнули.

— Нам теж час. Бувай! — попрощалися хлопці. — А об'яву ми знімемо.

Вони помахали Грині — н_а_ш_о_м_у Грині! — і пішли, а я нагодував грачень й сів за уроки.

Скоро прийшов тато.

Він зазирнув до кухні й одразу — точнісінько як я у хлопців спитав у мене:

— Ну як?!

— Люкс! — відповів я Сергієвим слівцем, і тато щасливо посміхнувся.

— Ти уроки робиш? — помітив він. — Роби, роби, потім розкажеш.

Тато відрізав хліба й сиру, налив чаю і спитав:

— Ти пробач, я на хвилику. Можна, я побуду з ним... з грачням?

— Звичайно, можна! — щедро дозволив я, бо чудово знав: тато теж давно мріяв про щось живе.

— Я трошки, поки ти вчиш, — зрадів тато, взяв коробку з Гринєю і поспішив до себе.

А коли я впорався з уроками, ми з татом сиділи на кухні й розмовляли. Я розповів йому про всі наші пригоди. А потім тато розповів мені про граків.

Виявляється, вони живуть майже по всіх куточках Радянського Союзу, а навесні прилітають найпершими. Гніздяться вони величезними колоніями і з року в рік повертаються на старі місця. Граки знищують шкідливих комах, очищають ліси й поля. і що цікаво — їх можна навчити розмовляти! Звичайно, не так добре, як людину, але хоч кілька слів.

— Тату, а давай Гриню навчимо, — попросив я.

— А що, спробуємо! Уявляєш, приходимо додому, а він нам: "Привіт!" Або хтось питає, як його звуть, а він "Гриня!" Здорово?..

— Здорово! — погодився я. — А як його вчити?

— Не так і просто, — зізнався тато. Треба йому щодня повторювати одне й те ж, може, й навчиться, коли не ледачий.

— Та він кращий за всіх! — захоплено вигукнув я.
— Навіть за нас із мамою? — примружився тато.
— Ой, що ти! Гриня кращий за всіх граків.
— Коли так — навчисься! — погодився тато й пішов зустрічати маму з роботи. А я прибрав на кухні, склав на завтра портфель, підкинув Грині сиру — раптом їсти схоче! — і пішов спати.

Сьогодні я заснув одразу. Навіть не чув, коли прийшли батьки. і всю ніч мені снилось, як ми з Гринєю балакаємо про все, про все на світі.

Гімнастиці — ура!

Тепер дні минали швидко й весело. А з ними непомітно промайнули осінь та зима.

Гриня став уже зовсім нашим і тільки-но помічав когось, як вигукував своє вітальне "кр-ри-а!". Він помітно підріс, і лише по дзьобу можна було вгадати, що він молодий. У грачиної молоді дзьоби вкриті невеличкими брунатними пір'їнами, а дзьоби дорослих — білі.

Граки, шукаючи поживу, часто встромляють дзьоб у землю, от пір'я й витирається.

Ми весь час навчали Гриню розмовляти.

Не скажу, що вийшло одразу, але...

Якось, коли я повернувся додому й кинув Грині звичне "Привіт!" він не відповів.

— Гриню, ти не захворів? — схвилювався я.

Гриня сидів на холодильнику й мовчки позирав на мене. Раптом він звівся навшпиньки, витяг шию, мов півень, і гукнув:

— Кр-ри-іт!

— Що?! Що ти сказав? — не повірив я власним вухам. — Ану повтори!

І Гриня повторив, та ще й як!

Що тут зі мною сталось, я зараз і не згадаю. Пам'ятаю тільки, що я гасав по квартирі та кричав:

— Ура! Гриня говорить! От так Гриня!..

На радощах я пригостив Гриню чималим шматком татової ковбаси — на завтрашній сніданок — і помчав у двір ділитись новиною.

— Вигадуєш! — не повірили хлопці, коли я розповів Про Гриню.

— Пішли, самі почуйте! — запропонував я, і ми гуртом помчали до мене.

Тільки-но ми переступили поріг і навіть не встигли привітати Гриню, як почули:

— Кр-ри-іт! Кр-ри-іт!

Гриня, наш розумничок, вітав моїх товаришів.

Тепер усі повірили. І хоча Гриня не дуже розбірливо вимовляв свій "привіт", але він зрештою птах, а не людина. Он скільки людей неправильно говорять і перевчатися не хочуть! Тож Грині можна вибачити.

Ми оточили його й почали наперебій говорити пестливі слова.

— Досить! — зупинив нас Сергій. — Розбалуємо його, і він далі не схоче вчитися.

— Схоче, схоче, — заторохтіла Вітуня. — Він такий хороший! — Вона погладила Гриню.

А він скочив їй на плече, бо давно вже цьому навчився, і вдячно потерся об її щічку.

— А давайте його у двір винесем, — запропонував Славко. — Він уже добре літає, нехай погуляє на свободі!

— Не вигадуй! — обурився я. — А коли дремене кудись, тоді що?

— Не дремене, не дремене! — загомоніли всі, підтримуючи Славка. Такий розумний не дремене.

Коли б хто знав, як мені не хотілося ризикувати Гринєю! Та відмовляти друзям не хотілося ще більше. Тому я погодився. Але спробував іще раз відмовити хлопців.

— А він не застудиться? — вагався я. — Надворі ще сніг.

— Не крути! — зрозуміли всі мою хитрість. — Ти сам знаєш: для граків сніг — ніщо. Ходім!

І ми пішли...

Пустити Гриню ми вирішили на майданчику.

Я став посеред нього. За спиною була гірка, спереду — хлопці півколом, про всяк випадок.

— Запускай! — скомандував Сергій, і я посадив Гриню на березневий підталин сніг.

Чи то свіже повітря подіяло на нього, чи сніг з незвички обпік йому лапки, тільки Гриня скрикнув, махнув крилами — і помчав через наші голови!

Ми аж зацікавилися. А коли зрозуміли, що трапилось, помчали з диким вереском за ним. Та хіба наздоженеш молодого дужого грака, відгодованого на домашніх харчах?!

Гриня летів, як метеор. За якусь мить він зник за рогом будинку.

— О-ох! — видихнули ми водночас і прикипіли на місці.

Але за кілька хвилин із-за протилежного рогу з'явився — хто б ви думали? Точно! Наш Гриня!

Він долетів до мого під'їзду і всівся на бетонний козирок над входом.

Коли ми підбігли до дверей, Гриня спокійнісінько, мов нічого й не сталося, чистив своє пір'я і гордо позирав на нас.

— Ну й дав! — захоплено вигукнув Славко.

— Вищий пілотаж! — закричав Вітько. і ми тричі гукнули Грині "ура".

А Гриня втішався славою і, здавалось, не думав спускатись.

— Гриню, — покликав я лагідно, — а йди-но сюди! Ніякої уваги.

— Гриню, любесенький! — заблагала Вітуня. — Будь хорошим, ходи до нас.

Те ж саме...

Ми кликали його на всі голоси. Яких тільки слів ми не вигадували! Та дарма. На Гриню ніщо не діяло. Він тільки зиркав згори на нас. Ще б пак, ціла купа людей витанцьовує перед ним!

— Ну от що! — рішуче мовив Славко. — Зараз я тебе, розбійника, дістану. Не Гриня ти, а справжній Буцефал! Ану, хлопці, — звернувся він до нас, — станьте двоє поруч, а я здеруся вам на плечі.

Далі пояснювати не було потреби. Ми чудово зрозуміли план Славка.

— Але ж він може втекти! — злякалась Вітуня.

— Мовчи, — обірвав її пошепки Сергій, — бо почує. Краще ходи навколо й розмовляй з ним, щоб нічого не підозрював.

— А про що? — поцікавилась Вітуня.

— Про що хочеш. Казку розкажи.

— Яку?

— От недотепа! — скипів Сергій. — Та хоч "Плескачика".

— Я знаю тільки віршами...

— Це те, що треба! — встряв Вітько, бо Сергій ось-ось закричав би. А кричати не можна, Гриня злякається.

— Добре, — погодилась нарешті Вітуня й почала:

Якось каже дід бабусі:

— Розпали вогонь в печі

та для нашої Ганнусі

ти плескачика спечи...

Вона походжала перед під'їздом і голосно декламувала. А Гриня сидів на самому краєчку козирка й уважно слухав.

У цей час я та Сергій стали спина до спини, Вітько підсадив Славка, а той спритно скочив нам на плечі. Але... до козирка не дотягся.

— Ставайте навшпиньки! — просичав Вітько, який керував операцією. — Не дістає!

Ми, крекчучи, бо Славко таки важив чимало, звелися навшпиньки.

— Є! — почувся Вітьків радісний шепіт.

Ми глянули вгору й побачили, як Славко вправно підтягнувся і блискавично перекинув тіло на козирок. Ще якась мить — і Гриня був у нього в руках!

— Славі — слава! — закричали ми. — Хай живе найкращий гімнаст у світі!

І тільки тут я раптово помітив, що з-за рогу будинку за нами весь час, поки ми діставали Гриню, стежив якийсь хлопець. Я бачив його кілька разів і до цього — він, мабуть, мешкав у сусідньому будинку, тож вирішив гукнути його до нас. Але він раптом немов ошпарений сіпнувся й так дременув — аж п'яти заблищали!

"Так це ж він, — одразу здогадався я, — колишній хазяїн Грині!.. Ач, як дременув! Соромно стало, що вигнав бідолашного птаха з дому!"

Я хотів був кинути йому навздогін кілька "гарячих" слівець, та мене збив Славко.

— От що таке гімнастика! — гордо сказав він, коли спустився. Рекомендую всім: найкращий вид спорту!

Ми дружно погодились і відразу ж вирішили гуртом записатись на гімнастику.

— А дівчат беруть? — захвилювалась Вітуня.

— Візьмуть, — заспокоїв її Славко. — Я за тебе попрошу.

Ми ще поговорили про Гриню, про Славчин подвиг і про користь гімнастики та розійшлися по домівках — уроки вчити. Наближались весняні канікули, і нам не хотілося псувати оцінки за чверть.

Канікули — це добре, але...

Третю чверть я закінчив майже на "відмінно". Чому майже? Бо зі співів та

малювання в мене були четвірки.

Зі співами ясно. Голосу та слуху в мене ніколи не було. "Викапаний тато!" — казала мама, коли ми з ним "давали концерт", тобто співали дуетом і натирали підлогу.

А з малюванням сталася прикрість.

Наприкінці чверті нам задали намалювати склянку з чаєм. Малювати я люблю, тож одразу засів за малюнок. Щоб усе було по-справжньому, як у житті, налив у склянку чаю та поставив її перед собою.

Коли я вже розфарбував свій малюнок, прийшов Славко.

— Малюєш? — поцікавився він.

— Малюю, — відповів я. — Вже кінчаю.

— А в мене не виходить.

— Чому? — здивувався я.

— Та знаєш, — пожалівся Славко, — спершу я намалював, а потім подумав: чай малювати з цукром чи без? Поспитав у мами. Вона сказала з цукром, хіба ж то чай без цукру! Я й почав знову, та нічого не вийшло.

— Та невже? — посміхнувся я.

— А ти сам спробуй! — розсердився Славко й пішов.

А я сів за стіл і почав думати: як же й справді намалювати чай, щоб видно було, що він із цукром? Але нічого не придумав. Тоді я просто написав на малюнку: "Ц_е_й_ч_а_й_—і_з_ц_у_к_р_о_м!"

— Почепцов! — викликав мене наступного дня Микола Олександрович, учитель малювання. — Це що за жарти? — і він тицьнув мені мій малюнок.

— Це не жарти, а "Чай із цукром", — сказав я.

— А де видно, що він із цукром?

— Так я ж написав!

— Я бачу, що н_а_п_и_с_а_в, але ж у нас урок м_а_л_ю_в_а_н_н_я! Тому треба не п_и_с_а_т_и, а м_а_л_ю_в_а_т_и! — обурився вчитель і вліпив мені трояка. В результаті — четвірка у табелі.

Та коли не зважати на це, все було не так і погано. Мама раділа й дивувалася, чому я раптом зробився майже відмінником. А тато навіть промову виголосив — про позитивний вплив домашніх тварин на учбовий процес.

А наступного дня...

А наступного дня тато рано прибіг з роботи й весело сповістив, що його посилають у відрядження до Чернігова. Мама страшенно зраділа й одразу вирішила, що ми поїдемо всі разом. Я не буду вулицями тинятися, та й у Чернігові живе татова мама, моя бабуся, якої ми давно не бачили. Тож ми погостюємо у бабусі та й Чернігів оглянемо.

Ідея була чудовою, коли б не... Гриня! Взяти його з собою неможливо. Не кидати ж напризволяще!

— Це не проблема! — сказав тато. — Домовся з хлопцями. Гадаю, вони допоможуть...

Славко й справді радо погодився взяти Гриню до себе на час канікул.

— Тільки гляди, — попередив я, — не випускай його більше! Та годувати не забувай.

— Все буде нормально! — поклявся Славко. — Їдь і не переживай.

І я поїхав.

Майже всю дорогу до Чернігова я думав про Гриню. "Бідолаха, думав я, — як він без мене? Чи добре йому? Чи не голодує?"

У Чернігові в нас було стільки справ, що я, чесно кажучи, навіть інколи забував про Гриню. Та канікули збігли швидко, татове відрядження — теж, і ми поїхали додому. І знову всю дорогу, вже до Києва, я думав лиш про нього.

Тільки-но ми помилися з дороги й розпакували валізки з гостинцями, як я помчав до Славка.

Постукай у моє вікно!

Славко зустрів мене чомусь не дуже радісно.

— Повернувся, мандрівник, — пробурмотів він замість вітання.

— Повернувся! А чого ти став такий гордий?

— Який там гордий! — відмахнувся Славко. — З Гринєю щось не те...

— Як не те?! — злякався я. — Що з ним? Кажи! Де він?

— Заспокойся, он він, у коробці. Де ж йому бути! Але, знаєш, як тільки ти поїхав, Гриня страшенно засумував. Напевно, за тобою.

— Де коробка? — перебив я Славка.

— Он у кутку...

Я побіг до коробки й зазирнув у неї. Гриня нерухомо сидів у куточку, весь наїжачений і дуже сумний.

— Гриню, — покликав я тихенько, — я приїхав. Привіт!

Він тільки скоса позирнув на мене.

— Ти не впізнав мене? Це я, твій хазяїн!

Гриня навіть не ворухнувся. Перед ним стояла тарілка майже на всю коробку. Видно було, що Гриня й не торкався їжі.

— Не їсть? — поспитав я Славка.

— Не їсть...

— А навіщо така здоровенна тарілка! — накинувся я на нього, бо не знав, що й сказати.

— Не чіпляйся до тарілки! — огризнувся Славко. — Тарілка в самий раз. То Гриня замалий для неї.

Я взяв коробку, віддав Славкові тарілку й подякував.

— Е, чого там! — кинув Славко, й очі в нього стали сумними, як у Грині.

Ми попрощались, і я поніс Гриню додому.

Вдома я про все розповів татові.

— Нічого, — заспокоїв тато, — іди лягай, все буде добре!

Заснув я аж перед світанком. А вранці, тільки-но прокинувся, відразу побіг до кухні.

Там за столом сидів сумний тато. Біля плити, така ж сумна й тиха, поралась мама.

А на підвіконні нерухомо сидів Гриня й дивився у вікно.

— Зрозумів? — спитав тато, коли я побачив, куди дивиться Гриня.

— Зрозумів... — ледь видушив із себе я і, нітрохи не соромлячись, заплакав.

— Розкис, як дівчисько! — сказала мама й сама раптом схлипнула.

— Нічого не поробиш, — розвів руками тато. — Вирішуй сам... — і вони з мамою пішли в кімнату.

А я підійшов до Грині, який так і припав до вікна, і знову глянув у двір. Там, неподалік од майданчика, гордо й незалежно походжали чорні-чорні, аж металеві, граки. "А що вирішувати! — подумав я. Тепер йому в коробці не життя... " Я провів долонею по його настовбурченому пір'ю, відвернувся й кинувся геть.

За кілька хвилин я оббіг наше товариство. Ми зібралися на майданчику, посідали на гойдалки і довго-довго мовчали. А навіщо говорити, коли й так усе зрозуміло!

Дивна все-таки річ — тримати вдома птаха! Здається, він так звекає до тебе, що ніколи, ну просто ніколи-ніколи в житті вам не розлучитись. Але приходить година, коли якась сила, набагато дужча за твою любов, кличе його до с_в_о_ї_х! Адже в усіх-усіх на світі є с_в_о_є, найдорожче, рідне. Так-так, і в кожного птаха, як і в людини, теж є батьківщина, друзі, батьки... А без них не може ніхто!

Багатоголосий лемент пташиної зграї перервав наші думки. Граки раптом дружно знялися в повітря й помчали на схід, у поля та ліси, де на них чекали рідні гнізда.

— Ну що, — промовив Сергій, — пора?

— Пора... — відповів я, бо чудово його зрозумів. Я підвівся з гойдалки й побіг додому.

Повернувся я з Гринєю в руках. Він сидів у мене в долонях і навіть не ворухився — так і прикипів поглядом до кількох самотніх граків, які ще походжали навколо майданчика.

Хлопці оточили мене, — кожен звернувся до н_а_ш_о_г_о Грині. Востаннє...

— Бувай, — тихо сказав Сергій.

— Салют, — махнув рукою Славко.

— Прощай, — кинув Вітько.

А Вітуня лиш голосно схлипнула.

— До побачення! — мовив я і розтулив долоні. Гриня радісно стрепенувся, щосили змахнув крильми і — стрілою помчав до граків. До своїх граків!

— Навіть не озирнувся! — пробурмотів Славко. — Правду кажуть — як вовка не годуй...

Але ми так поглянули на нього, що він знітився.

— Та ну вас усіх! — кинув Славко і поплентав до свого під'їзду.

Невдовзі усі розійшлися. А я ще години дві сидів на майданчику, ніби сподівався, що Гриня повернеться. Адже я навмисно сказав йому не "прощай", а "до побачення"!

Та даремно. Він не повертався!

Я й незчувся, як до мене підійшов Зіновій Всеволодович.

— Що, знов розмірковуєш, куди б його об'явочку приліпити?! пожартував він і хотів

був засміятися своєму жартові, але запримітив вираз мого обличчя й замовк. Мабуть, зрозумів: мені зараз не до жартів! Кербуд іще з хвилику потоптався на місці, ніби підшукував, що б його таке сказати доречно, та зрештою махнув рукою і мовчки подибав геть.

На восьмий поверх я піднімався пішки і дорогою заспокоював себе:

— Це нічого. Це так, тимчасово. Воно пройде...

Але насправді я чудово знав, що в_о_н_о вже ніколи не пройде, що в_о_н_о засіло в мені назавжди, і від сьогоднішнього дня щоразу, коли надворі вітер обриватиме листя, а холодний дощ колотиме землю, я буду уважно прислухатись: а може, знову хтось, кому страшенно потрібні тепло і ласка, постукає до мене у вікно?!